

J. Jessurun: *Waarom een herinventarisatienota?*

Tweede inleider op de Nationale Monumentenstudiedag in Utrecht was de heer J. Jessurun, hoofd-directeur van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. Volgens art. 20 van de Monumentenwet kunnen door de ministers van CRM en van VRO ensembles in steden en dorpen worden beschermd. De Rijksdienst voor de Monumentenzorg als uitvoerend en adviserend orgaan van de minister van CRM heeft ten behoeve van het beschermings/aanwijzingsbeleid een Nota Herinventarisatie van te beschermen stads- en dorpsgezichten opgesteld.

Waarom zo'n Nota Herinventarisatie? Omdat in de loop der jaren gebleken is:

- a) dat, nadat oorspronkelijk vooral gelet is op visuele kwaliteiten, ook de structuur van het gebied en de functionele aspecten evenzeer een belangrijke rol spelen;
- b) dat een aantal oorspronkelijk in principe beschermenswaardige ensembles sedert de zestiger jaren dusdanig is verstoord, respectievelijk aangetast, dat bescherming thans geen zin meer heeft.

Ontvolking van (binnen)steden en dorpen kan ten gevolge van functieverlies of -verandering funeste gevolgen hebben voor het behoud van architectonisch erfgoed. Het is met dit gegeven voor ogen de moeite waard om op te wekken tot herbezinning op bestaande visies over scheiding tussen wonen en werken, welke somtijds minder uit maatschappelijk maar veeleer uit commerciële overwegingen oneigenlijk worden misbruikt. Het ter zake van bescherming van stads- en dorpsgezichten gevoerde beleid dient nauwer verweven te worden met het beleid op andere terreinen, terwijl bovendien een actievere rol van provincie en gemeente in dezen wenselijk en noodzakelijk is.

Na de betrekkelijk passieve maatregel van bescherming van stads- en dorpsgezichten is het noodzakelijk dat zo spoedig mogelijk daarna uitvoeringsplannen worden opgesteld om tot een actief beleid in dezen te geraken.

Instandhouden van beschermde stads- en dorpsgezichten is meer dan stads- of dorpsvernieuwing alleen. Derhalve is het actieterrein groter dan dat van de woonhuisvernieuwing – hoe belangrijk ook – alleen. Dit laatste houdt in dat volkshuis-

ST. ANTHONISSLUIS TE AMSTERDAM:
OUD EN NIEUW BIJ ELKAAR
FOTO: E. R. VAN BREDERODE

vesting en cultureel-historische belangen zeer vaak parallel kunnen lopen doch lang niet altijd identiek zijn dan wel van dezelfde aard en omvang. Met het oog hierop is het van belang dat in het komende Wetsontwerp op de Stadsvernieuwing aan deze belangen in voldoende mate aandacht wordt geschonken.

Nog afgezien van het feit dat doorgaans een onderscheid gemaakt kan en moet worden tussen de nationale, de regionale en de lokale waarde van een ensemble, dient de gangbare opvatting, dat de consequenties van bescherming uitsluitend een Rijksverantwoordelijkheid zijn, te worden bestreden. Hoe ook de uitwerking van decentralisatiemaatregelen moge zijn, er kan worden vastgesteld dat provincies en gemeenten zich nog maar nauwelijks bewust lijken te zijn van de bestaande mogelijkheden op het onderhavige terrein, o.a. zoals vermeld in de Monumentenwet.

Naast financiële steun van het Rijk is het noodzakelijk dat ook de gemeenten zelf financiële offers brengen voor de instandhouding. Tot dusverre is dat nauwelijks het geval, ondanks alle onderstreping van in het geding zijnde waarden. Het is noch mogelijk noch juist dat de lasten alleen door de Rijksoverheid gedragen worden.

Omdat zowel analyse van waardevolle gezichten als de aanwijzingsprocedure en de daarop volgende bestemmingsplan-procedure veel tijd vergen, moet het wenselijk worden geacht:

- a) dat met grote spoed wettelijke maatregelen worden genomen die in dit verband ongewenste ontwikkelingen kunnen bijsturen dan wel voorkomen. Nadere afstemming van de Monumentenwet en de Wet R.O. op elkaar lijkt daarbij ook noodzakelijk;
- b) dat gemeenten en provincies in hun beleid anticiperen op de wettelijke bescherming, zowel in bestuurlijk als in financieel opzicht.

Tot nu tot is door tijdsgebrek onvoldoende aandacht besteed aan 19de en 20ste-eeuwse waardevolle objecten en ensembles. Op korte termijn zal door het Rijk, provincies en gemeenten gezamenlijk moeten worden gezien welke beleidsmaatregelen moeten worden genomen om toekomstige potentiële beschermenswaardige ensembles niet bij voorbaat te laten verstoren door onnodige en ongewenste ontwikkelingen.

Het Rijk heeft ten behoeve van het instandhouden van cultuur-historische belangen een voortrekkersrol op het terrein van kennisbundeling en overdracht. In het bijzonder geldt dit bij het aangeven van de essenties der in het geding zijnde waarden bij beschermde stads- en dorpsgezichten. De Rijksdienst zal in de toekomst ruime aandacht schenken aan het geven van voorlichting over en toelichting op aanwijzingsvoorstellen.